

Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialan yksiköt

TÄYDENTÄVÄ JA EHKÄISEVÄ TOIMEENTULOTUKI

Voimassa	1.10.2024 – 30.9.2034
Korvaa	Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialan pysyväisohjeen, PYSY109 täydentävä ja ehkäisevä toimeentulotuki 3.12.2021 (HEL 2021-012394)
Luokka	Ydintoiminnot
Asiasanat	Toimeentulotuki, täydentävä toimeentulotuki, ehkäisevä toimeentulotuki
Diaarinumero	HEL 2024-011127
Säädökset	Toimeentulotukilaki, Sosiaalihuoltolaki, hallintolaki, laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista, perustuslaki

SISÄLLYS

1 YLEISTÄ.....	2
2 TOIMEENTULOTUKI	2
2.1 Etuuden osat.....	3
2.2 Toimeentulotuen hakeminen ja päätöksenteko	3
3 TÄYDENTÄVÄ TOIMEENTULOTUKI	5
4 EHKÄISEVÄ TOIMEENTULOTUKI.....	6
5 VÄLTTÄMÄTTÖMÄN HUOLENPIDON JA TOIMEENTULON TURVAAMINEN.....	7
6 TOIMEENTULOTUEN TAKAISINPERINTÄ.....	8
7 TOIMEENTULOTUEN OMAVALVONTA JA MUUTOKSENHAKU	9

1 YLEISTÄ

Tämän pysyväisohjeen tarkoituksena on selkeyttää yleisesti toimeentulotuen hakemisen, käsittelyn ja päätöksenteon reunaehtoja, sosiaalihuollon yhteyttä toimeentulotukeen, paperittomien tukemista sekä edistää toimeentulotukilain mukaisten tavoitteiden ja asiakkaan edun sekä oikeuksien toteutumista Helsingissä. Ohjeessa tarkennetaan lisäksi päätöksentekoon liittyviä käytäntöjä, periaatteita ja lähtökohtia. Toimeentulotuen kohtuullisuusharkinnasta ja myöntämisperusteista on tehty lisäksi erillinen liite, joka toimii tämän ohjeen tukena. Täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen päätöksentekoa tukevat liitteet löytyvät sisäisestä intranetistä toimeentulotuen intrasivuilta.

Tähän ohjeversioon on päivitetty asiakkaan oikeus hyvään hallintoon, toimintakäytäntöjen muutokset paperittomien asiakkaiden osalta ja tekstissä olevat viittaukset. Lisäksi on päivitetty kunta-termit hyvinvointialue muotoon, tarkistettu lainkohdat ja tehty muita pieniä tarkennuksia. Vaikka Helsingin osalta on tehty erillisratkaisu, puhutaan tässä ohjeessa Helsingistä hyvinvointialueena selkeyden vuoksi ja koska se laissa rinnastetaan hyvinvointialueeseen.

2 TOIMEENTULOTUKI

Toimeentulotuki on toimeentulotuesta annetun lain [laki toimeentulotuesta \(1412/1997\)](#) 1 §:n mukaan sosiaalihuoltoon kuuluva viimesijainen taloudellinen tuki, jonka tarkoituksena on turvata henkilön ja perheen toimeentulo ja edistää itsenäistä selviytymistä. Toimeentulotuen avulla turvataan henkilön ja perheen ihmisarvoisen elämän kannalta vähintään välttämätön toimeentulo. Ehkäisevän toimeentulotuen tarkoituksena on edistää henkilön ja perheen sosiaalista turvallisuutta ja omatoimista suoriutumista sekä ehkäistä syrjäytymistä ja pitkäaikaista riippuvuutta toimeentulotuesta.

Toimeentulotukilain 2 § mukaan jokaisella on oikeus saada toimeentulotukea, jos hän on tuen tarpeessa eikä voi saada toimeentuloa ansiotyöllään, yrittäjätoiminnallaan, toimeentuloa turvaavien muiden etuuksien avulla, muista tuloistaan tai varoistaan, häneen nähden elatusvelvollisen henkilön huolenpidolla tai muulla tavalla.

Toimeentulotukilain 2 § todetaan myös, että jokaisella on velvollisuus kykynsä mukaan pitää huolta itsestään ja omasta elatuksestaan sekä, siinä laajuudessa kuin avioliittolaissa (234/1929), lapsen elatuksesta annetussa laissa (704/1975) ja muussa laissa säädetään, puolisonsa sekä alaikäisten lastensa ja ottolastensa elatuksesta.

Toimeentulotukilaissa (TTL 3 §) tarkoitetaan perheellä yhteistaloudessa asuvia vanhempia, vanhemman alaikäistä lasta, aviopuolisoita sekä kahta henkilöä, jotka elävät avioliitonomaisissa olosuhteissa. Perheen puolesta hakemuksen voi tehdä joku perheen täysivaltaisista jäsenistä, mikä tarkoittaa käytännössä jompaakumpaa puolisoista tai lapsiperheessä jompaakumpaa perheen vanhemmista. Toimeentulotukea myönnettäessä kaikkia perheenjäseniä pidetään toimeentulotuen saajina tuen maksamispäivästä lukien. Toimeentulotuen katsotaan jakautuvan sen saajien kesken kullekin yhtä suurena osuutena, jos olosuhteet eivät muuta osoita.

2.1 Etuuden osat

Toimeentulotuki koostuu perustoimeentulotuesta, täydentävästä toimeentulotuesta ja ehkäisevästä toimeentulotuesta.

Kansaneläkelaitos (Kela) ratkaisee perustoimeentulotuen, johon kuuluvat perusosa ja muut perusmenot. Perustoimeentulotuen määrä perustuu toimeentulotukilaissa määriteltyjen menojen ja käytettävissä olevien tulojen ja varojen erotukseen. <http://www.kela.fi/toimeentulotuki>

Tarkemmat tiedot perustoimeentulotukeen sisältyvistä menoista sekä niiden myöntämisperusteista löytyvät Kelan sivuilta. <https://www.kela.fi/kelan-etuusohjeet>

Hyvinvointialueet myöntävät tarveharkinnan perusteella täydentävää toimeentulotukea ja ehkäisevää toimeentulotukea.

2.2 Toimeentulotuen hakeminen ja päätöksenteko

Toimeentulotukilain mukaan toimeentulotuki myönnetään hakemuksesta. Päätös toimeentulotuesta on tehtävä viivytyksettä viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä (ma-pe) hakemuksen saapumisesta.

Mikäli hakemus lähetään sähköisesti esimerkiksi arkipyhänä, lauantaina tai sunnuntaina, hakemuksen saapumispäivä on seuraava arkipäivä. Käsittelyaikaan ei lasketa mukaan hakemuksen saapumispäivää, arkipyhiä eikä viikonloppuja. Mikäli hakemuksesta on lähetetty täydennyspyyntö, lasketaan aika täydennyspyynnön palautuspäivästä. Jos asiakas ei ole määräajassa täydentänyt hakemustaan tai esittänyt hyväksyttävää syytä täydennyksen viivästymiselle, päätös tehdään käytettävissä olevien tietojen pohjalta viivytyksettä, kuitenkin viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä määräajan päättymisestä (laki toimeentulotuesta 14 a § 3 momentti). Päätös voidaan myös tehdä 3 momentin mukaan asiakkaan suostumuksella käytettävissä olevien tietojen pohjalta ennen määräajan päättymistä. Jos täydennyspyyntöä ei ole palautettu, mutta päätös on tehty ennen palautusajan umpeutumista, niin käsittelyaika lasketaan täydennyspyynnön kirjauspäivästä.

Asiakkaalla on oikeus henkilökohtaiseen keskusteluun hyvinvointialueen sosiaalihuollon ammattihenkilön taikka perustoimeentulotuen myöntämisen osalta Kelan toimihenkilön kanssa viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä sen jälkeen, kun asiakas on tätä pyytänyt (TTL 14 d §). Keskustelu voi tapahtua tapaamisella tai puhelimitse. Asiakkaalla on myös oikeus saada ohjausta ja neuvontaa sekä selvitys eri toimenpidevaihtoehdoista asian käsittelyyn liittyen (sosiaalihuoltolaki 6 § ja 31 § ja laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 5 § sekä hallintolaki 8 §). Samalla tulee huomioida, että asiakkaan toiveet, mielipide, etu sekä hänen yksilöllinen tilanteensa ja yksilölliset tarpeensa tulevat huomioiduksi (laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 4 §).

Perustuslain 21 §:n mukaisesti jokaisella asiakkaalla on oikeus hyvään hallintoon. Tämä tarkoittaa, että asiakkaalla on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös. Laki turvaa muun muassa käsittelyn julkisuuden sekä oikeuden tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta.

Perustoimeentulotukihakemus tehdään Kansaneläkelaitokselle, joka tekee hakemuksen perusteella päätöksen perustoimeentulotuesta. Samalla hakemuksella voi hakea sekä perustoimeentulotukea että täydentävää tai ehkäisevää toimeentulotukea. Huomioiden, että Kela välittää hyvinvointialueille hakemukset, joissa hakija on esittänyt hakemuksessaan muita kuin 7, 7 a tai 7 b §:ssä tarkoitettuja menoja (TTL 14 c §). Tällainen menettely on katsottu tarkoituksenmukaiseksi sen vuoksi, että hakijan tulot ja varat otetaan toimeentulotukilain 6 §:n mukaan huomioon ensin perustoimeentulotukea myönnettäessä. Hakijan oikeus perustoimeentulotukeen tulee selvittää ennen kuin voidaan ottaa kantaa hakijan oikeuteen saada täydentävää toimeentulotukea.

Kela siirtää hakemuksen hyvinvointialueen käsiteltäväksi siltä osin, kuin hakemus kohdistuu täydentävään tai ehkäisevään toimeentulotukeen (TTL 14 e §), jos hakija on sitä pyytänyt. Mikäli asiakas hakee vain täydentävää toimeentulotukea, hän voi tehdä hakemuksen suoraan hyvinvointialueelle siinä tapauksessa, että hänen perustoimeentulotukensa on käsitelty Kelassa samalle ajalle kuin, mille hän hakee täydentävää toimeentulotukea. Hyvinvointialueen sosiaalitoimientyöntekijä tarkistaa perustoimeentulotuen myöntämistä koskevat tiedot yhteiskäyttöjärjestelmän kautta. Kun hakijan toimeentulotuen tarve on kiireellinen, hakemus on käsiteltävä hakemuksen saapumispäivänä tai sitä seuraavana arkipäivänä. Kiireellistä perustoimeentulotukea haettaessa hakijan on asioitava Kelan palveluneuvojan kanssa henkilökohtaisesti joko puhelimitse tai toimistossa ja esitettävä perusteet kiireellisyydelle. Kiireellisen tuen tarve voi syntyä esimerkiksi alla mainituilla perusteilla:

- akuutti tarve ravintomenoihin
- sähkönsaanti tai lämmitys vaarantuu
- akuutit lääketarpeet
- häätö tai häätöuhka, akuutti tarve
- matkakulut (sairaalasta kotiutuminen)
- sairastuminen tai onnettomuus (sairaalahoito, tulipalo)
- perhekriisi (ero tai perheväkivalta, läheisen kuolema)
- rikoksen uhriksi joutuminen.

Hyvinvointialue voi myöntää toimeentulotukea poikkeustilanteissa kiireellisen ja välttämättömän avun turvaamiseksi ilman, että oikeutta perustoimeentulotukeen on arvioitu ja ratkaistu Kelassa (TTL 14 §). Tällöin tuki on ehkäisevää toimeentulotukea, eikä sitä oteta tulona huomioon perustoimeentulotukipäätöksessä. Virka-ajan ulkopuolella ennakoimattomat tilanteet arvioidaan sosiaali- ja kriisipäivystyksessä.

Asiakkaita ohjataan hakemaan täydentävää ja ehkäisevää toimeentulotukea ensisijaisesti lomakkeella tai sähköisesti. Kirjallinen ja sähköinen hakeminen edistää asiakkaan oikeusturvan toteutumista, kun asiat ja perustelut tulevat kirjattua, niin kuin asiakas on ne tarkoittanut. Hallintolain 19 § todetaan, että asian voi panna vireille myös suullisesti viranomaisen suostumuksella. Suullisten hakemusten vastaanottamiseen liittyy olennaisesti asiakkaan edun sekä yksilöllisen tilanteen ja tarpeiden huomiointi. Tällaisia tilanteita ja tarpeita ovat esimerkiksi

- akuutit tilanteet, joissa asia tulee saada vireille viipymättä päätöksentekoa varten.
- kun asiakas ei pysty heikentyneestä toimintakyvystä, luku- tai kirjoitustaidottomuudesta tai muusta vastaavasta syystä johtuen hakemaan täydentävää tai ehkäisevää toimeentulotukea kirjallisesti tai sähköisesti.

Suullisen täydentävän tai ehkäisevän toimeentulotuen hakemuksen käsittelee aina hakemuksen vastaanottaja.

Täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen päätäntävällä on säädetty yksilöhuollon delegointisäännössä. Delegointisääntö löytyy sisäisestä intrasta [toimivalta ja delegoinnit sivustolta](#).

Hyvinvointialueen päätöksentekijät arvioivat aina erikseen jokaisen hakemuksen yhteydessä onko täydentävän tai ehkäisevän toimeentulotuen myöntämiselle perusteita. Tuen tarvetta arvioitaessa kiinnitetään huomiota erityisesti seuraaviin asioihin:

- asiakkaan tai perheen yksilöllinen elämäntilanne
- toimeentulotukilain mukaiset tavoitteet
- toimeentulotuen viimesijaisuus
- toimeentulotukiasiakkuuden kesto
- tuen kohtuullisuus ja välttämättömyys suhteessa toimeentulotuen viimesijaisuuteen, toimeentulotukiasiakkuuden keston ja toimeentulotukilain mukaisten tavoitteiden edistämiseen.

3 TÄYDENTÄVÄ TOIMEENTULOTUKI

Täydentävän toimeentulotuen tarkoitus on huomioida henkilön tai perheen erityisistä tarpeista tai olosuhteista johtuvia menoja, joissa tukemalla voidaan edistää itsenäistä suoriutumista jatkossa tai turvata toimeentuloa.

Henkilön tai perheen erityisenä tarpeena tai olosuhteena voidaan pitää pitkäaikaista toimeentulotuen saamista (noin vuoden kestänyt perustoimeentulotuen asiakkuus), pitkäaikaista tai vaikeaa sairautta, lasten harrastustoimintaan liittyviä erityisiä tarpeita ja muita näihin verrattavia olosuhteita tai tarpeita (TTL 7 c §).

Täydentävässä toimeentulotuessa on menoja, joita voidaan normittaa ja ohjeistaa ja joista hyvinvointialueen etuuskäsittelijät vastaavat. Täydentävä toimeentulotuki on lisäksi suunnitelmallisen sosiaalityön väline, joka edellyttää joissakin tilanteissa asiakkaan elämäntilanteen kartoittamista yhdessä hänen kanssaan.

Sosiaalihuoltolain 35 § 1 momentissa todetaan: jos terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa (559/1994) tarkoitettu terveydenhuollon ammattihenkilö, sosiaalikirjuri, taikka sosiaalitoimen, opetustoimen, liikuntatoimen, lasten päivähoito, pelastuslaitoksen, Hätäkeskuslaitoksen, Tullin, poliisin, Rikosseuraamuslaitoksen, työvoimaviranomaisen, Kansaneläkelaitoksen tai ulosottoviranomaisen palveluksessa oleva on tehtävässään saanut

tietää henkilöstä, jonka sosiaalihuollon tarve on ilmeinen, hänen on ohjattava henkilö hakemaan sosiaalipalveluja tai henkilön antaessa suostumuksensa otettava yhteyttä hyvinvointialueen sosiaalihuollosta vastaavaan viranomaiseen, jotta tuen tarve arvioitaisiin. Jos suostumusta ei voida saada ja henkilö on ilmeisen kykenemätön vastaamaan omasta huolenpidostaan, terveydestään tai turvallisuudestaan, tai lapsen etu sitä välttämättä vaatii, 1 momentissa tarkoitettujen henkilöiden on tehtävä ilmoitus sosiaalihuollon tarpeesta salassapitosäännösten estämättä viipymättä.

Mikäli etuuskäsittelijällä herää huoli asiakkaan tai perheen tilanteesta, tulee hänen tehdä matalalla kynnyksellä sosiaalihuoltolain mukainen ilmoitus, jotta asiakkaan sosiaalihuollon palvelujen tarve voidaan arvioida.

Mikäli asiakkaalla todetaan sosiaalihuollon palvelujen tarve, hänen kanssaan tehdään suunnitelma, johon kirjataan myös työskentelyn tavoitteet ja keinot päästä tavoitteisiin. Täydentävällä toimeentulotuella voidaan tukea näiden tavoitteiden toteutumista.

Täydentävää toimeentulotukea voi olla mahdollista saada esimerkiksi seuraaviin asioihin:

- kohtuullinen edunvalvontapalkkio
- kohtuulliset harrastuskulut
- hautaukseen ja hautajaisiin liittyvät välttämättömät kustannukset
- välttämättömät kodinhankinnat. Näitä voivat olla esimerkiksi astiat, huonekalut, kodintekstiilit, kodinkoneet ja kodin perustamiskustannukset
- eräät lastentarvikkeet, esimerkiksi polkupyörät, lastenvaunut tai rattaat
- opiskelusta aiheutuvat kohtuulliset kustannukset esimerkiksi niiden osalta, joita maksuton toinen aste ei koske
- tuetun loman eli järjestön tai yhdistyksen järjestämän loman omavastuuosuus ja siitä aiheutuvat kohtuulliset matkakustannukset
- tutkintojen rinnastamispäätös ja ammattihenkilön laillistamismaksut
- sellaiset kohtuulliset matkakulut, jotka eivät sisälly perustoimeentulotukeen ja aiheutuvat asiakkaan osallistumisesta työvoimapolitiittiseen toimenpiteeseen tai osallisuutta / toimintakykyä edistävään toimintaan
- kohtuulliset vaatekulut erityisin perustein.

4 EHKÄISEVÄ TOIMEENTULOTUKI

Hyvinvointialueet myöntävät toimeentulotukilain 1 § 2 momentin perusteella ehkäisevää toimeentulotukea henkilön tai perheen sosiaalisen turvallisuuden ja omatoimisen suoriutumisen edistämiseksi sekä syrjäytymisen ja pitkäaikaisen toimeentulotukiriippuvuuden ehkäisemiseksi. Toimeentulotukilain 8 § mukaan ehkäisevää toimeentulotukea voidaan myöntää muun muassa tuen saajan aktivointia tukeviin toimenpiteisiin, asumisen turvaamiseksi, ylivelkaantumisesta tai taloudellisen tilanteen äkillisestä heikentymisestä aiheutuvien vaikeuksien lieventämiseksi sekä muihin tuen saajan omatoimista suoriutumista edistäviin tarkoituksiin.

Ehkäisevän toimeentulotuen myöntäminen ei edellytä, että henkilö tai perhe olisi oikeutettu perustoimeentulotukeen ja / tai täydentävään toimeentulotukeen. Asiakas on voinut saada kielteisen päätöksen Kelasta. Pääsääntöisesti kuitenkin edellytetään, että Kela on ratkaissut asiakkaan oikeuden perustoimeentulotukeen. Vaikka perheellä ei ole oikeutta perustoimeentulotukeen, tulee asiakkaan / perheen kokonaistilanne myös talouden osalta selvittää esimerkiksi käyttämällä Kelan toimeentulotukilaskuria.

Ehkäisevä toimeentulotuki on osa suunnitelmallista sosiaalityötä (perustuen asiakkaan ja sosiaalityöntekijän tai sosiaaliohjaajan tekemään palvelutarpeenarvion ja asiakassuunnitelmaan), jonka tavoitteena on pyrkiä riittävän ajoissa tukemaan henkilöä tai perhettä sekä luomaan heille edellytyksiä suoriutua omatoimisesti taloudellisista ja sosiaalisista kriisitilanteista. Ehkäisevää toimeentulotukea ei ole rajattu vain tiettyihin tarkoituksiin eikä kertaluonteiseksi.

Esimerkkejä mahdollisista ehkäisevän toimeentulotuen myöntämisperusteista:

- asumisen turvaaminen mm. vuokratilastit, raivaussiivous, asiakkaan/asukkaan vastuulla olevat remonttikulut, jotka esim. mahdollistavat muuton kohtuuhintaiseen asuntoon
- välttämättömän ravinnonsaannin ja välttämättömien lääkkeiden turvaaminen, mikäli niitä ei ole muilla tavoin pystytty turvaamaan
- akuutit kriisitilanteet
- aktivoivat ja kuntouttavat toimenpiteet: opiskelun ja työllistymisen turvaaminen (esim. työllistymistä edistävien kurssien maksut), sosiaalinen kuntoutus
- omatoimista suoriutumista edistävät toimet
- muut haavoittuvassa asemassa olevien (esim. vammaiset, kotoutujat, rikoksen uhrin) osallisuuden edistämistä ja itsenäistä selviytymistä tukevat toimet
- taloudellisen tilanteen äkillinen heikentyminen ja siitä seuranneiden vaikeuksien lieventäminen
- velkakierteen katkaiseminen
- loman tai virkistykseen järjestäminen (esim. matkat sukulaisten ja ystävien luokse suhteiden ylläpitoon liittyen)
- terapiakulut terapian loppuun saattamiseksi silloin, kun asiakas ei saa terapiaan enää Kelan tukea Kelan kuntoutuspäätöksellä
- terapiakulut työkyvyn säilyttämiseksi, vaikka asiakkaalla ei ole oikeutta perustoimeentulotukeen esim. velkatilanteissa.

Sosiaaliohjaaja tai sosiaalityöntekijä päättää ehkäisevästä toimeentulotuesta.

5 VÄLTTÄMÄTTÖMÄN HUOLENPIDON JA TOIMEENTULON TURVAAMINEN

Välttämätön toimeentulo voidaan turvata ehkäisevällä toimeentulotuella tai sosiaalihuoltolain 12 §:n perusteella. Muiden kuin niin kutsuttujen paperittomien henkilöiden välttämätön huolenpito ja toimeentulo voidaan turvata toimeentulotukilain 13 §:n mukaisella ehkäisevällä toimeentulotuella sosiaalihuollon ammattilaisen tekemään palvelutarpeen arviointiin perustuen.

Paperittomana pidetään henkilöä, joka asuu ja elää jossakin valtiossa ilman täyttä laillista oleskeluoikeutta. Helsingissä paperittomaksi luokitellaan myös henkilö, joka ei varsinaisesti oleskele laittomasti maassa, mutta ei voi saada peruspalveluja yhtä laajasti kuin kunnassa vakinaisesti oleskelevat. Tällaisia ryhmiä ovat esimerkiksi rekisteröitymättömät EU-kansalaiset sekä ilman oleskeluluvan tai viisumin edellyttämää riittävää sairausvakuutusta Suomessa oleskelevat ulkomaalaiset. Paperittomaksi ei katsota henkilöä, jonka oleskelun luonne on kokonaisarvion mukaan muuta kuin tilapäistä. Kotikuntalain mukainen kotikunta puoltaa osaltaan pääsääntöisesti oleskelun luonteen arvioimista muuksi kuin tilapäiseksi.

Sosiaalihuoltolain 12 §:n mukaista tukea myönnetään kielteisen päätöksen saaneille turvapaikanhakijoille, joiden vastaanottopalvelut ovat päätetty. Henkilöiden, joilla ei ole kotikuntaa, eikä oikeutta Suomen sosiaaliturvaan (niin kutsutut paperittomat ja sen kaltaisessa tilanteessa elävät), sosiaalipalvelut on keskitetty maahan muuttaneiden erityispalveluihin. Myös

sosiaalihuoltolain 12 §:n mukaisen välttämättömän tuen myöntäminen on keskitetty maahan muuttaneiden erityispalveluihin.

Välttämättömän toimeentulotuen osalta (pääasiassa ruoka ja lääkärin reseptillä määräämät lääkkeet) taloudellinen tuki myönnetään ensisijaisesti Kelasta, mutta voidaan turvata kiireellisessä tilanteessa lyhytaikaisesti myös hyvinvointialueelta. Mikäli asiakkaalla on fyysisiä esteitä, joiden takia tuen hakeminen henkilökohtaisesti Kelasta ei ole mahdollista, voidaan ravinnonsaanti ja lääkkeet poikkeuksellisesti myöntää myös maahan muuttaneiden erityispalveluista. Tuen myöntäminen edellyttää kuitenkin sosiaalihuollon henkilökohtaista kontaktia asiakkaaseen, esimerkiksi kotikäynneillä tai jalkautumalla laitokseen/hoitopaikkaan. Hyvinvointialue voi hakea Kelasta valtionkorvausta paperittomien kiireellisen ja välttämättömän sosiaalihuollon kustannuksista. Näitä ovat ruoka, lääkkeet ja tilapäinen asuminen.

Ennen tuen myöntämistä tulee selvittää, onko henkilö saanut vastaanottorahaa vastaanottokeskuksesta, perustoimeentulotukea Kelasta tai ehkäisevää toimeentulotukea hyvinvointialueelta. Henkilöä on voitu avustaa hyvinvointialueelta aiemmin asiakastietojärjestelmän keinotekoisella henkilötunnuksella tai hänellä voi olla henkilötunnus. Maahan muuttaneiden erityispalveluiden erityisryhmien sosiaalityöllä on tekninen katseluyhteys ulkomaalaisrekisteriin, josta tarkistaa turvapaikanhakijoiden avustamista koskevat tiedot sosiaalihuollon asiakkuutta paljastamatta.

6 TOIMEENTULOTUEN TAKAISINPERINTÄ

Toimeentulotukilaki 4 luku, Toimeentulotuen takaisinperintä. Takaisinperinnän edellytyksenä on, että toimeentulotuen saajalla on tuesta päätettäessä tai myöhemmin oikeus saada sellaisia tuloja tai varoja, joita voidaan periä, vaarantamatta hakijan tai sellaisen henkilön toimeentuloa, josta hän pitää huolta tai on velvollinen pitämään huolta. Takaisinperintä ei saa aiheuttaa henkilölle uutta toimeentulotuen tarvetta. (TTL 20 § ja 21 §)

Takaisinperintäpäätös voidaan jättää tekemättä, vaikka sen edellytykset olisivatkin olemassa. Syitä perimättä jättämiseen voivat olla esimerkiksi toimeentulotuen tilapäisyys tai myönnetyn tuen vähäinen määrä. Perintäpäätökseen voi vaikuttaa myös perittävänä olevan omaisuuden tai muun varallisuuden vähäisyys tai sen vaikea tai kallis realisointi. Perimättä jättämiselle voi olla myös sosiaalityöstä esiin nousevia kohtuunäkökohtia. Jos perintään ei ryhdytä, tulee päätökseen tai asiakasmuistiinpanoihin kirjata perustelut.

Jos toimeentulotuen myöntäminen on perustunut tahallaan annettuihin erehdyttäviin tietoihin tai 17 §:ssä säädetyn ilmoitusvelvollisuuden tahalliseen laiminlyöntiin, Kansaneläkelaitos tai hyvinvointialue voi periä tuen takaisin näiden tietojen antajalta tai ilmoitusvelvollisuuden laiminlyöneeltä siltä osin kuin tuen myöntäminen on perustunut tästä syystä virheellisiin tietoihin.

Korvausvelvollisen vakinaista asuntoa, tarpeellista asuinirtaimistoa ja tarpeellisia työvälineitä ei voida hänen elinaikanaan pakkotoimin myydä tai muutoin käyttää toimeentulotuen takaisinperintään.

Toimeentulotukea ei voida periä takaisin edellä mainituista varoista korvausvelvollisen kuoltuukaan, jos periminen vaarantaisi sellaisen henkilön toimeentuloa, josta hän on pitänyt huolta tai olisi ollut velvollinen pitämään huolta.

Toimeentulotukilain 23 § koskee perintää ja kuittausta odotettavissa olevasta etuudesta. Mitä tässä pykälässä säädetään hyvinvointialueen toimielimestä, sovelletaan myös Kansaneläkelaitokseen, jos se myöntää ja maksaa perustoimeentulotukea. Jos samaan tuloon tai saatavaan kohdistuu sekä Kansaneläkelaitoksen että hyvinvointialueen toimielimen maksuvaatimus, tulot tai saatavat maksetaan ensin Kansaneläkelaitokselle. Kansaneläkelaitos suorittaa perustoimeentulotuen kuittaukseen käytettyjen varojen jälkeen jäljelle jääneet varat hyvinvointialueen toimielimelle.

7 TOIMEENTULOTUEN OMAVALVONTA JA MUUTOKSENHAKU

Toimeentulotuen määräaikoja seurataan jatkuvasti. Jokaisen toimeentulotuen päätöksentekijän velvollisuus on varmistaa, että toimeentulotuen hakemukset käsitellään lakisääteisessä käsittelyajassa. Johtavat sosiaalityöntekijät seuraavat lakisääteisen palveluajan toteutumista arkipäivittäin. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) seuraa toimeentulotuen käsittelyaikoja valtakunnallisesti ja pyytää seurantatiedot hyvinvointialueilta.

Täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen päätösten oikeellisuutta ja sisältöä seurataan päivittäin toimeentulotuen päätösten toimeenpanon yhteydessä sekä johtavien sosiaalityöntekijöiden tekemillä pistotarkistuksilla. Havaittuihin virheellisyyksiin puututaan välittömästi. Jos asiakas havaitsee saamassaan toimeentulotuen päätöksessä virheen, päätös voidaan tarkistaa ja oikaista. Asiakas ottaa tällöin yhteyttä päätöksentekijään joko puhelimitse tai kirjallisesti.

Jokaisen päätöksen liitteenä on ohje myös muutoksenhakuun. Vapaamuotoinen kirjallinen muutoksenhaku osoitetaan sosiaali-, terveys- ja pelastuslautakunnan jaostolle. Muutoksenhaku tulee tehdä 30 päivän sisällä siitä, kun asiakkaan voidaan katsoa saaneen päätöksen. Jaosto voi todeta, että viranhaltija päätöstä ei muuteta. Jaosto voi myös kumota viranhaltijan päätöksen tai palauttaa hakemuksen uudelleen käsiteltäväksi päätöksentekijälle. Jos asiakas on tyytymätön jaoston päätökseen, asiakas voi hakea edelleen muutosta hallinto-oikeudelta.

Voi olla myös tilanteita, joissa toimeentulotuen asiakkaan menettelystä saadaan sellaisia tietoja, joiden perusteella on syytä epäillä hänen antaneen virheellisiä toimeentulotuen myöntämiseen vaikuttavia tietoja. Tällaisissa tilanteissa toimitaan pysyväisohjeen 082: "väärinkäytösepäilyn tutkiminen ja aiheetta saadun toimeentulotuen takaisinperintä sosiaali- ja terveysvirastossa" mukaisesti.

Toimeentulotuen omavalvonnasta on tehty erillinen suunnitelma, joka löytyy kaupungin sivuilta <https://www.hel.fi/sote/fi/esittely/organisaatio/peso/ovs>

LISÄTIEDOT

Toiminnansuunnittelija Mika Porvari, p. (09) 310 22410,
mika.porvari@hel.fi

Pohjoisen aikuissosiaalityön päällikkö Anne Qvist, p. (09) 310 74090,
anne.Qvist@hel.fi

ALLEKIRJOITUS

Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialan Perhe- ja sosiaalipalvelujen
toimialajohtaja johtaja

Juha Jolkkonen

Maarit Sulavuori